

Archeologienota Temse - Gasthuisstraat

Jordi Bruggeman, Natasja Reyns en Vincent Smet

Temse
2017

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba

All-Archeo bvba
Laagstraat 12
9140 TEMSE

Wettelijk depot nummer
D/2017/12.807/19

© All-Archeo bvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	7
2.3	Onderzoeksopdracht	7
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	7
2.3.2	Beschrijving geplande werken.....	8
2.3.3	Werkwijze	14
2.4	Assessmentrapport	14
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied.....	14
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	20
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	25
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese.....	26
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	27
3	Samenvatting.....	29
4	Bibliografie	30
4.1	Publicaties	30
4.2	Websites	30
5	Bijlagen	31
5.1	Archeologische periodes	31
5.2	Plannenlijst	31
5.3	Fotolijst.....	32

1 Inleiding

Deze archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een stedenbouwkundige vergunningsaanvraag waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2017A161

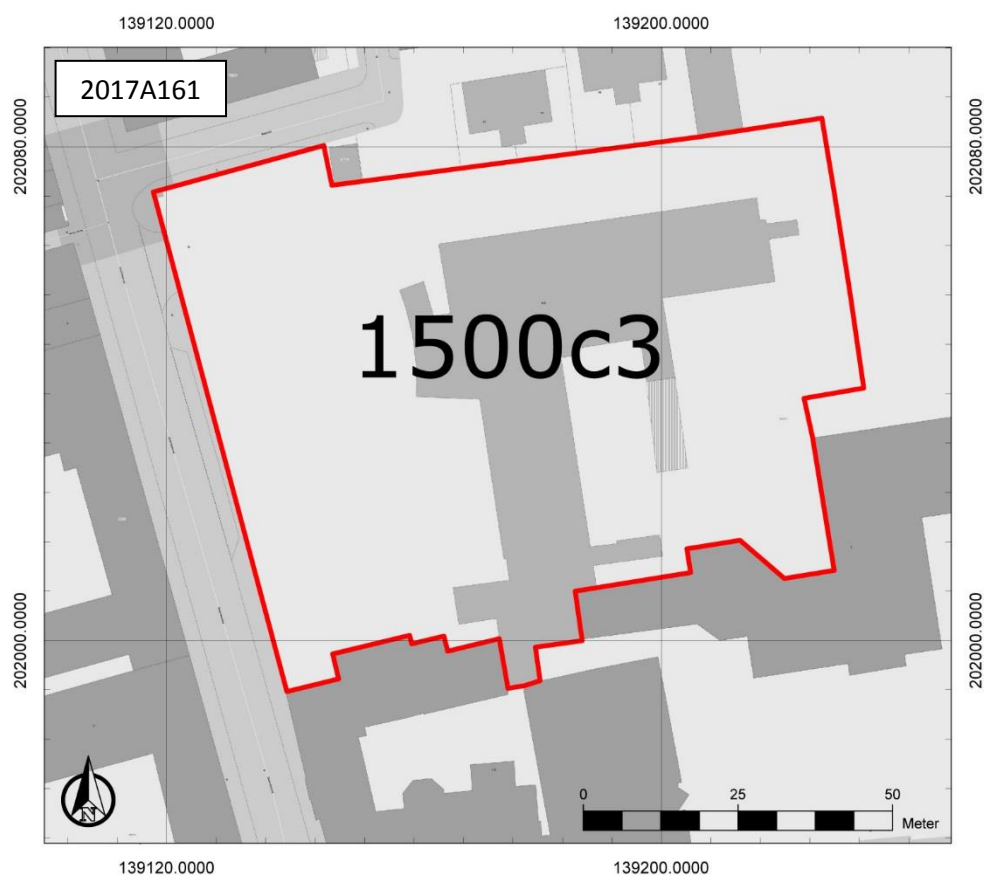
Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Oost-Vlaanderen, Temse, Temse, Gasthuisstraat, AZ Nikolaas

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 139118, 202073
- 139139, 201992
- 139228, 202011
- 139216, 202072

Kadastraal plan:

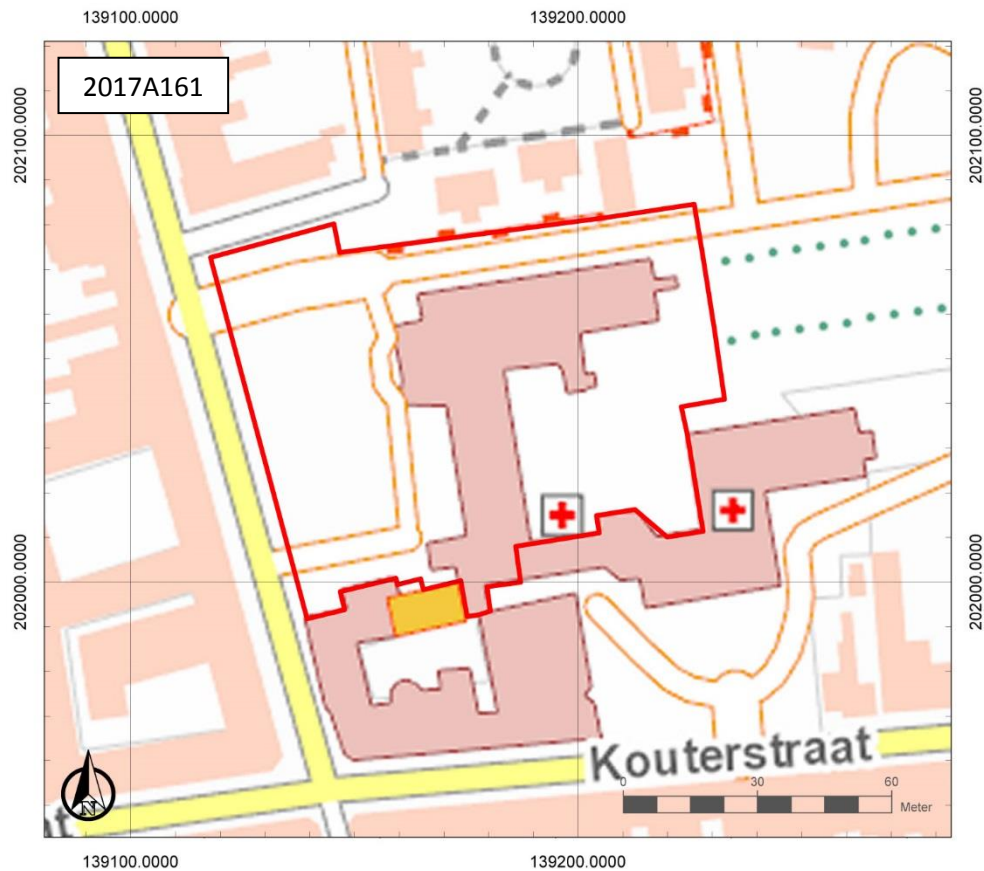

Figuur 1: Kadasterplan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Kadastrale percelen: Temse, Afdeling 2 sectie D, nummers 1500c3

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 7578 m²

Topografische kaart:

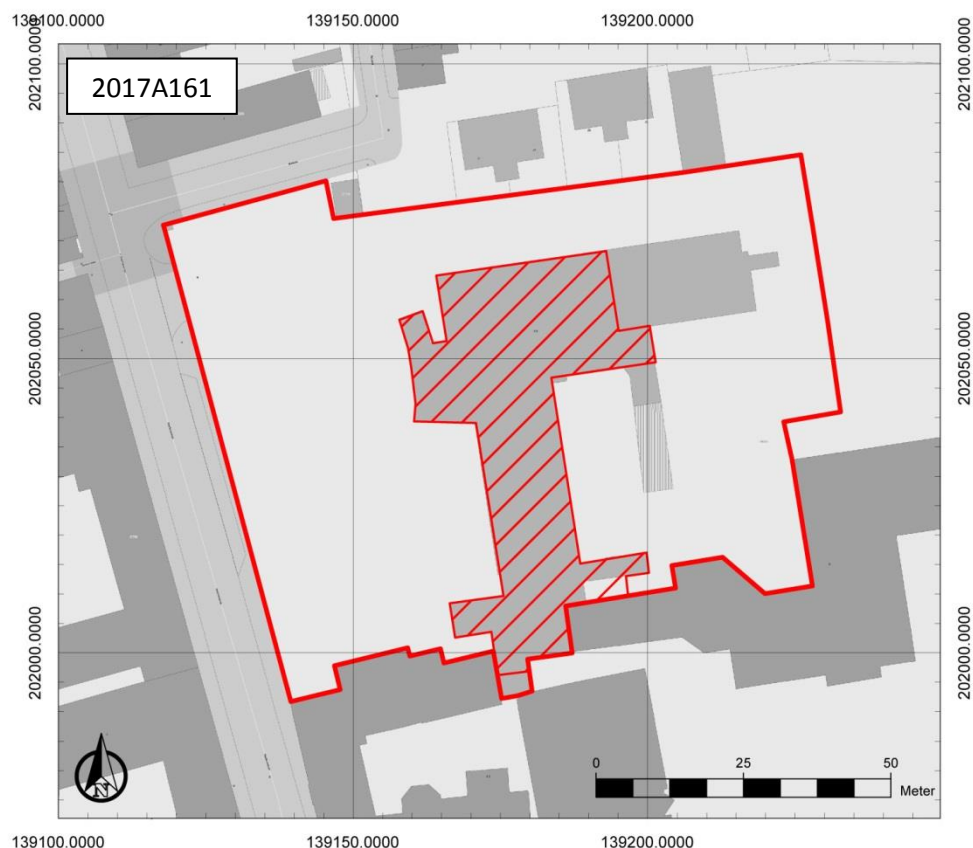

Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 26/01/2017 – 04/04/2017

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, steentijd, Romeinse tijd, middeleeuwen, nieuwe tijd, akkerland

Verstoorde zones: het bestaande gebouw is over een oppervlakte van ca. 1500 m² onderkerlderd tot op een diepte van ca. 1,80 m. Dit is te beschouwen als een verstoorde zone.

Figuur 3: Plan met aanduiding van de onderkelderde ruimte (rood gearceerd) binnen het onderzoeksgebied (onderkaart: www.geopunt.be)

2.2 Archeologische voorkennis

Niet van toepassing.

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

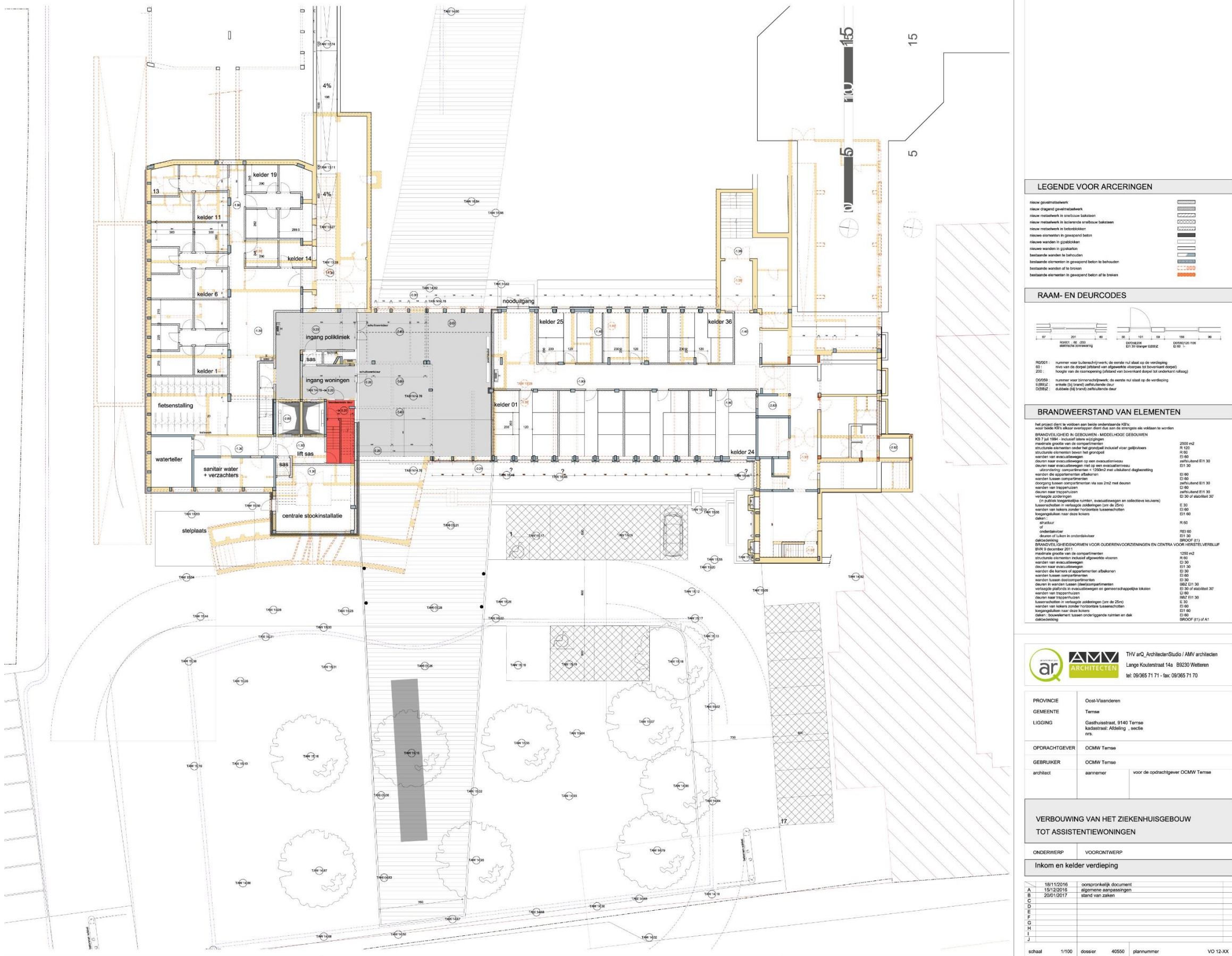
Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

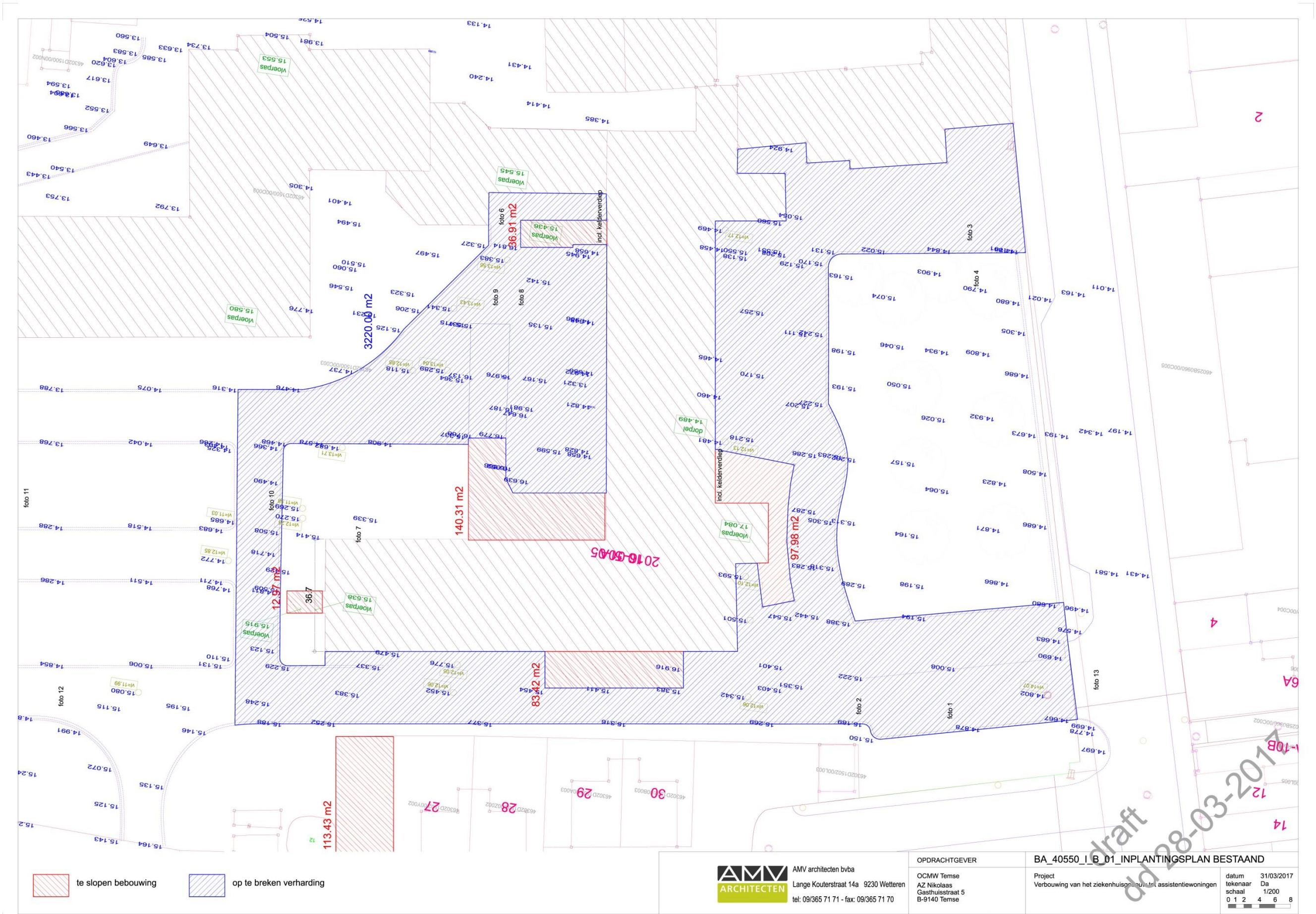
Randvoorwaarden: De geplande werken houden de verbouwing in van het bestaande ziekenhuis tot assistentiewoningen. Aan de bestaande vloerniveaus wordt echter niets gewijzigd. Ter hoogte van het bestaande ziekenhuis is geen sprake van bodemingrepen.

2.3.2 Beschrijving geplande werken

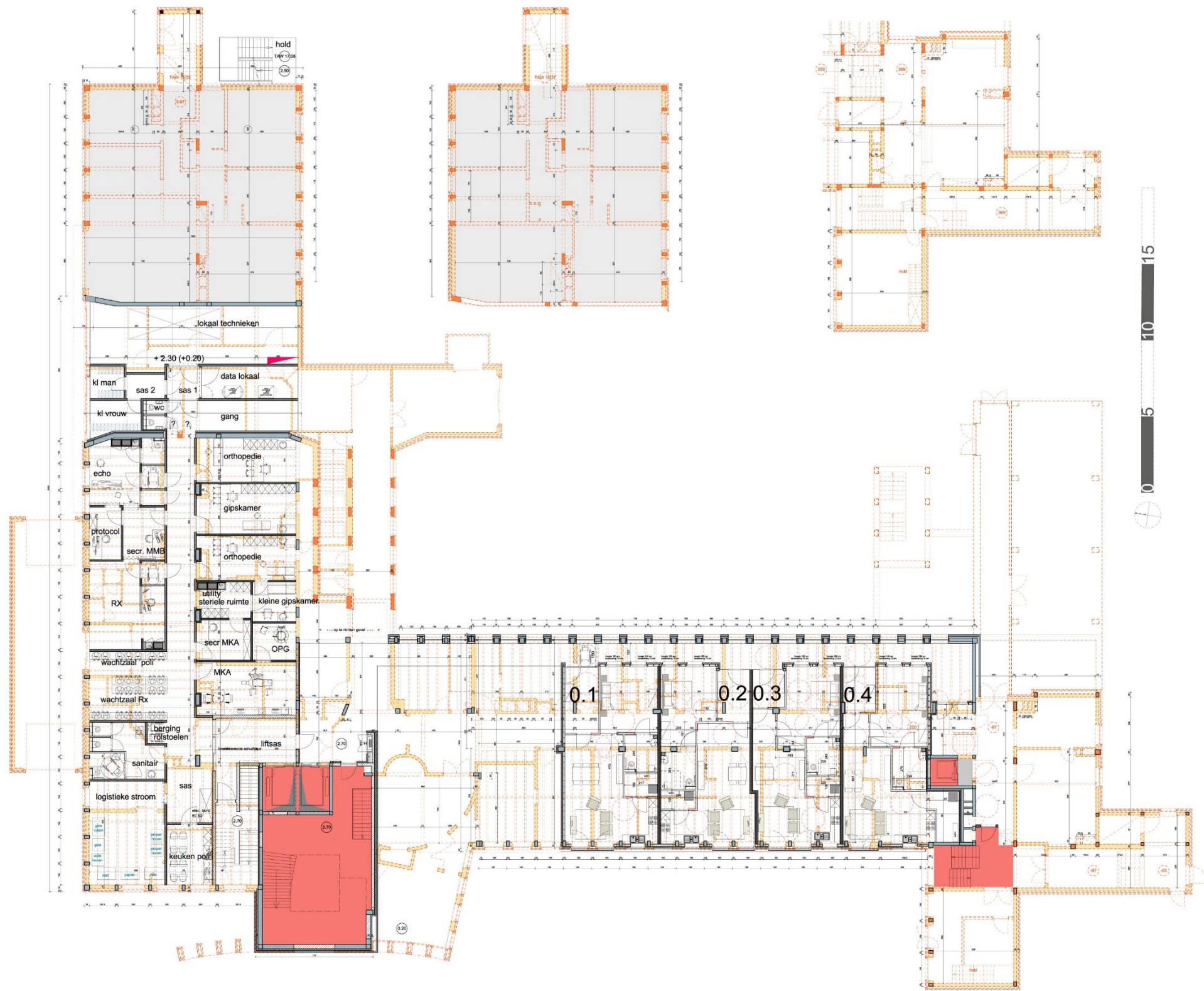

Figuur 6: Ontwerpplan kelderverdieping (grijs) op plan bestaande toestand (oranje) (THV arQ ArchtietenStudio/AMV architecten)

Figuur 7: Plan met aanduiding van de te slopen bebouwing (rood gearceerd) en op te breken verharding (blauw gearceerd) (AMV architecten)

LEGENDE VOOR ARCKERINGEN

nieuw gewestelwerk

nieuw draagend gewestelwerk

nieuw metselwerk in snelbouw baksteen

nieuw metselwerk in liserende snelbouw baksteen

nieuw metselwerk in betonblokken

nieuwe elementen in gewapend beton

nieuwe wanden in gipsblokken

nieuwe wanden in gipskarton

bestaande wanden te behouden

bestaande elementen in gewapend beton te behouden

bestaande wanden af te breken

bestaande elementen in gewapend beton af te breken

RAAM- EN DEURCODES

67

201

49

101

83

136

59

RD001

RD002

RD003

RD004

RD005

RD006

RD007

RD008

RD009

RD010

RD011

RD012

RD013

RD014

RD015

RD016

RD017

RD018

RD019

RD020

RD021

RD022

RD023

RD024

RD025

RD026

RD027

RD028

RD029

RD030

RD031

RD032

RD033

RD034

RD035

RD036

RD037

RD038

RD039

RD040

RD041

RD042

RD043

RD044

RD045

RD046

RD047

RD048

RD049

RD050

RD051

RD052

RD053

RD054

RD055

RD056

RD057

RD058

RD059

RD060

RD061

RD062

RD063

RD064

RD065

RD066

RD067

RD068

RD069

RD070

RD071

RD072

RD073

RD074

RD075

RD076

RD077

RD078

RD079

RD080

RD081

RD082

RD083

RD084

RD085

RD086

RD087

RD088

RD089

RD090

RD091

RD092

RD093

RD094

RD095

RD096

RD097

RD098

RD099

RD100

RD101

RD102

RD103

RD104

RD105

RD106

RD107

RD108

RD109

RD110

RD111

RD112

RD113

RD114

RD115

RD116

RD117

RD118

RD119

RD120

RD121

RD122

RD123

RD124

RD125

RD126

RD127

RD128

RD129

RD130

RD131

RD132

RD133

RD134

RD135

RD136

RD137

RD138

RD139

RD140

RD141

RD142

RD143

RD144

RD145

RD146

RD147

RD148

RD149

RD150

RD151

RD152

RD153

RD154

RD155

RD156

RD157

RD158

RD159

RD160

RD161

RD162

RD163

RD164

RD165

RD166

RD167

RD168

RD169

RD170

RD171

RD172

RD173

RD174

RD175

RD176

RD177

RD178

RD179

RD180

RD181

RD182

RD183

RD184

RD185

RD186

RD187

RD188

RD189

RD190

RD191

RD192

RD193

RD194

RD195

RD196

RD197

RD198

RD199

RD200

RD201

RD202

RD203

RD204

RD205

RD206

RD207

RD208

RD209

RD210

RD211

RD212

RD213

RD214

RD215

RD216

RD217

RD218

RD219

RD220

RD221

RD222

RD223

RD224

RD225

RD226

RD227

RD228

RD229

RD230

RD231

RD232

RD233

RD234

RD235

RD236

RD237

RD238

RD239

RD240

RD241

RD242

RD243

RD244

RD245

RD246

RD247

RD248

RD249

RD250

RD251

RD252

RD253

RD254

RD255

RD256

RD257

RD258

RD259

RD260

RD261

RD262

RD263

RD264

RD265

RD266

RD267

RD268

RD269

RD270

RD271

RD272

RD273

RD274

RD275

RD276

RD277

RD278

RD279

RD280

RD281

RD282

RD283

RD284

RD285

RD286

RD287

RD288

RD289

RD290

RD291

RD292

RD293

RD294

RD295

RD296

RD297

RD298

RD299

RD300

RD301

RD302

RD303

RD304

RD305

RD306

RD307

RD308

RD309

RD310

RD311

RD312

RD313

RD314

RD315

RD316

RD317

RD318

RD319

RD320

RD321

RD322

RD323

RD324

RD325

RD326

RD327

RD328

RD329

RD330

RD331

RD332

RD333

RD334

RD335

RD336

RD337

RD338

RD339

RD340

RD341

RD342

RD343

RD344

RD345

RD346

RD347

RD348

RD349

RD350

RD351

RD352

RD353

RD354

RD355

RD356

RD357

RD358

RD359

RD360

RD361

RD362

RD363

RD364

RD365

RD366

RD367

RD368

RD369

RD370

RD371

RD372

RD373

RD374

RD375

RD376

RD377

RD378

RD379

RD380

RD381

RD382

RD383

RD384

RD385

RD386

RD387

RD388

RD389

RD390

RD391

RD392

RD393

RD394

RD395

RD396

RD397

RD398

RD399

RD400

RD401

RD402

RD403

RD404

RD405

RD406

RD407

RD408

RD409

RD410

RD411

RD412

RD413

RD414

RD415

RD416

RD417

RD418

RD419

RD420

RD421

RD422

RD423

RD424

RD425

RD426

RD427

RD428

RD429

RD430

RD431

RD432

RD433

RD434

RD435

RD436

RD437

RD438

RD439

RD440

RD441

RD442

RD443

RD444

RD445

RD446

RD447

RD448

RD449

RD450

RD451

RD452

RD453

RD454

RD455

RD456

RD457

RD458

RD459

RD460

RD461

RD462

RD463

RD464

RD465

RD466

RD467

RD468

RD469

RD470

RD471

RD472

RD473

RD474

RD475

RD476

RD477

RD478

RD479

RD480

RD481

RD482

RD483

RD484

RD485

RD486

RD487

RD488

RD489

RD490

RD491

RD492

RD493

RD494

RD495

RD496

RD497

RD498

RD499

RD500

RD501

RD502

RD503

RD504

RD505

RD506

RD507

RD508

RD509

RD510

RD511

RD512

RD513

RD514

RD515

RD516

RD517

RD518

RD519

RD520

RD521

RD522

RD523

RD524

RD525

RD526

RD527

RD528

RD529

RD530

RD531

RD532

RD533

RD534

RD535

RD536

RD537

RD538

RD539

RD540

RD541

RD542

RD543

RD544

RD545

RD546

RD547

RD548

RD549

RD550

RD551

RD552

RD553

RD554

RD555

RD556

RD557

RD558

RD559

RD560

RD561

RD562

RD563

RD564

RD565

RD566

RD567

RD568

RD569

RD570

RD571

RD572

RD573

RD574

RD575

RD576

RD577

RD578

RD579

RD580

RD581

RD582

RD583

RD584

RD585

RD586

RD587

RD588

RD589

RD590

RD591

RD592

RD593

RD594

RD595

RD596

RD597

RD598

RD599

RD600

RD601

RD602

RD603

RD604

RD605

RD606

RD607

RD608

RD609

RD610

RD611

RD612

RD613

RD614

RD615

RD616

RD617

RD618

RD619

RD620

RD621

RD622

RD623

RD624

RD625

RD626

RD627

RD628

RD629

RD630

RD631

RD632

RD633

RD634

RD635

RD636

RD637

RD638

RD639

RD640

RD641

RD642

RD643

RD644

RD645

RD646

RD647

RD648

RD649

RD650

RD651

RD652

RD653

RD654

RD655

RD656

RD657

RD658

RD659

RD660

RD661

RD662

RD663

RD664

RD665

RD666

RD667

RD668

RD669

RD670

RD671

RD672

RD673

RD674

RD675

RD676

RD677

RD678

RD679

RD680

RD681

RD682

RD683

RD684

RD685

RD686

RD687

RD688

RD689

RD690

RD691

RD692

RD693

RD694

RD695

RD696

RD697

RD698

RD699

RD700

RD701

RD702

RD703

RD704

RD705

RD706

RD707

RD708

RD709

RD710

RD711

RD712

RD713

RD714

RD715

RD716

RD717

RD718

RD719

RD720

RD721

RD722

RD723

RD724

RD725

RD726

RD727

RD728

RD729

RD730

RD731

RD732

RD733

RD734

RD735

RD736

RD737

RD738

RD739

RD740

RD741

RD742

RD743

RD744

RD745

RD746

RD747

RD748

RD749

RD750

RD751

RD752

RD753

RD754

RD755

RD756

RD757

RD758

RD759

RD760

RD761

RD762

RD763

RD764

RD765

RD766

RD767

RD768

RD769

RD770

RD771

RD772

RD773

RD774

RD775

RD776

RD777

RD778

RD779

RD780

RD781

RD782

RD783

RD784

RD785

RD786

RD787

RD788

RD789

RD790

RD791

RD792

RD793

RD794

RD795

RD796

RD797

RD798

RD799

RD800

RD801

RD802

RD803

RD804

RD805

RD806

RD807

RD808

RD809

RD810

RD811

RD812

RD813

RD814

RD815

RD816

RD817

RD818

RD819

RD820

RD821

RD822

RD823

RD824

RD825

RD826

RD827

RD828

RD829

RD830

RD831

RD832

RD833

RD834

RD835

RD836

RD837

RD838

RD839

RD840

RD841

RD842

RD843

RD844

RD845

RD846

RD847

RD848

RD849

RD850

RD851

RD852

RD853

RD854

RD855

RD856

RD857

RD858

RD859

RD860

RD861

RD862

RD863

RD864

RD865

RD866

RD867

RD868

RD869

RD870

RD871

RD872

RD873

RD874

RD875

RD876

RD877

RD878

RD879

RD880

RD881

RD882

RD883

RD884

RD885

RD886

RD887

RD888

RD889

RD890

RD891

RD892

RD893

RD894

RD895

RD896

RD897

RD898

RD899

RD900

RD901

RD902

RD903

RD904

RD905

RD906

RD907

RD908

RD909

RD910

RD911

RD912

RD913

RD914

RD915

RD916

RD917

RD918

RD919

RD920

RD921

RD922

RD923

RD924

RD925

RD926

RD927

RD928

RD929

RD930

RD931

RD932

RD933

RD934

RD935

RD936

RD937

RD938

RD939

RD940

RD941

RD942

RD943

RD944

RD945

RD946

RD947

RD948

RD949

RD950

RD951

RD952

RD953

RD954

RD955

RD956

RD957

RD958

RD959

RD960

RD961

RD962

RD963

RD964

RD965

RD966

RD967

RD968

RD969

RD970

RD971

RD972

RD973

RD974

RD975

RD976

RD977

RD978

RD979

RD980

RD981

RD982

RD983

RD984

RD985

RD986

RD987

RD988

RD989

RD990

RD991

RD992

RD993

RD994

RD995

RD996

RD997

RD998

RD999

RD1000

RD1001

RD1002

RD1003

RD1004

RD1005

RD1006

RD1007

RD1008

RD1009

RD1010

RD1011

RD1012

RD1013

RD1014

RD1015

RD1016

RD1017

RD1018

RD1019

RD1020

RD1021

RD1022

RD1023

RD1024

RD1025

RD1026

RD1027

RD1028

RD1029

RD1030

RD1031

RD1032

RD1033

RD1034

RD1035

RD1036

RD1037

RD1038

RD1039

RD1040

RD1041

RD1042

RD1043

RD1044

RD1045

RD1046

RD1047

RD1048

RD1049

RD1050

RD1051

RD1052

RD1053

RD1054

RD1055

RD1056

RD1057

RD1058

RD1059

RD1060

RD1061

RD1062

RD1063

RD1064

RD1065

RD1066

RD1067

RD1068

RD1069

RD1070

RD1071

RD1072

RD1073

RD1074

RD1075

RD1076

RD1077

RD1078

RD1079

RD1080

RD1081

RD1082

RD1083

RD1084

RD1085

RD1086

RD1087

RD1088

RD1089

RD1090

RD1091

RD1092

RD1093

RD1094

RD1095

RD1096

RD1097

RD1098

RD1099

RD1100

RD1101

RD1102

RD1103

RD1104

RD1105

RD1106

RD1107

RD1108

RD1109

RD1110

RD1111

RD1112

RD1113

RD1114

RD1115

RD1116

RD1117

RD1118

RD1119

RD1120

RD1121

RD1122

RD1123

RD1124

RD1125

RD1126

RD1127

RD1128

RD1129

RD1130

RD1131

RD1132

RD1133

RD1134

RD1135

RD1136

RD1137

RD1138

RD1139

RD1140

RD1141

RD1142

RD1143

RD1144

RD1145

RD1146

RD1147

RD1148

RD1149

RD1150

RD1151

RD1152

RD1153

RD1154

RD1155

RD1156

RD1157

RD1158

RD1159

RD1160

RD1161

RD1162

RD1163

RD1164

RD1165

RD1166

RD1167

RD1168

RD1169

RD1170

RD1171

RD1172

RD1173

RD1174

RD1175

RD1176

RD1177

RD1178

RD1179

RD1180

RD1181

RD1182

RD1183

RD1184

RD1185

RD1186

RD1187

RD1188

RD1189

RD1190

RD1191

RD1192

RD1193

RD1194

RD1195

RD1196

RD1197

RD1198

RD1199

RD1200

RD1201

RD1202

RD1203

RD1204

RD1205

RD1206

RD1207

RD1208

RD1209

RD1210

RD1211

RD1212

RD1213

RD1214

RD1215

RD1216

RD1217

RD1218

RD1219

RD1220

RD1221

RD1222

RD1223

RD1224

RD1225

RD1226

RD1227

RD1228

RD1229

RD1230

RD1231

RD1232

RD1233

RD1234

RD1235

RD1236

RD1237

RD1238

RD1239

RD1240

RD1241

RD1242

RD1243

RD1244

RD1245

RD1246

RD1247

RD1248

RD1249

RD1250

RD1251

RD1252

RD1253

RD1254

RD1255

RD1256

RD1257

RD1258

RD1259

RD1260

RD1261

RD1262

RD1263

RD1264

RD1265

RD1266

RD1267

RD1268

RD1269

RD1270

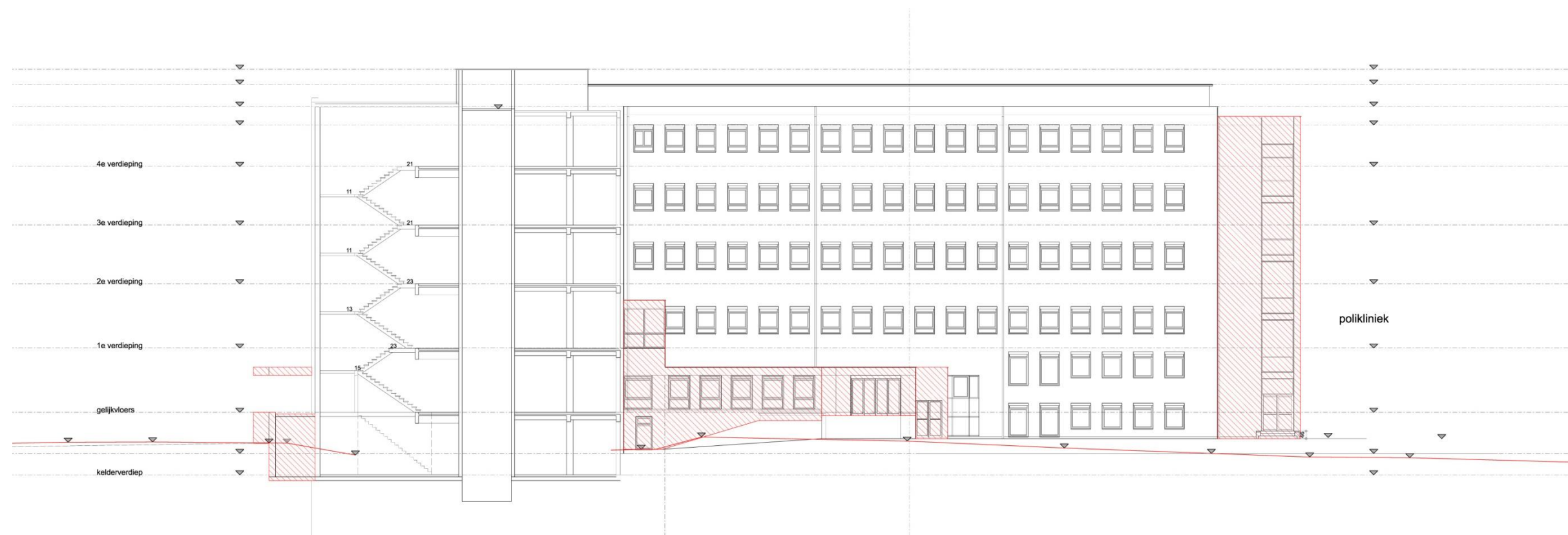
RD1271

RD1272

RD1273

RD1274

RD1275

Figuur 9: Doorsnede bestaande toestand met aanduiding van te slopen delen (rood gearceerd) (AMV architecten)

Figuur 10: Doorsnede ontworpen toestand (AMV architecten)

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een lage densiteit aan bebouwing in het verleden. Daarom wordt bijzondere aandacht besteed aan de landschappelijke opbouw en het landgebruik van het gebied.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart en de bodemerosiekaart zijn niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is georeferereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met een figuratieve kaart van Semeelen (1634), de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (1841) en de Atlas cadastrale parcellaire de la Belgique (1842-1879) worden vier momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

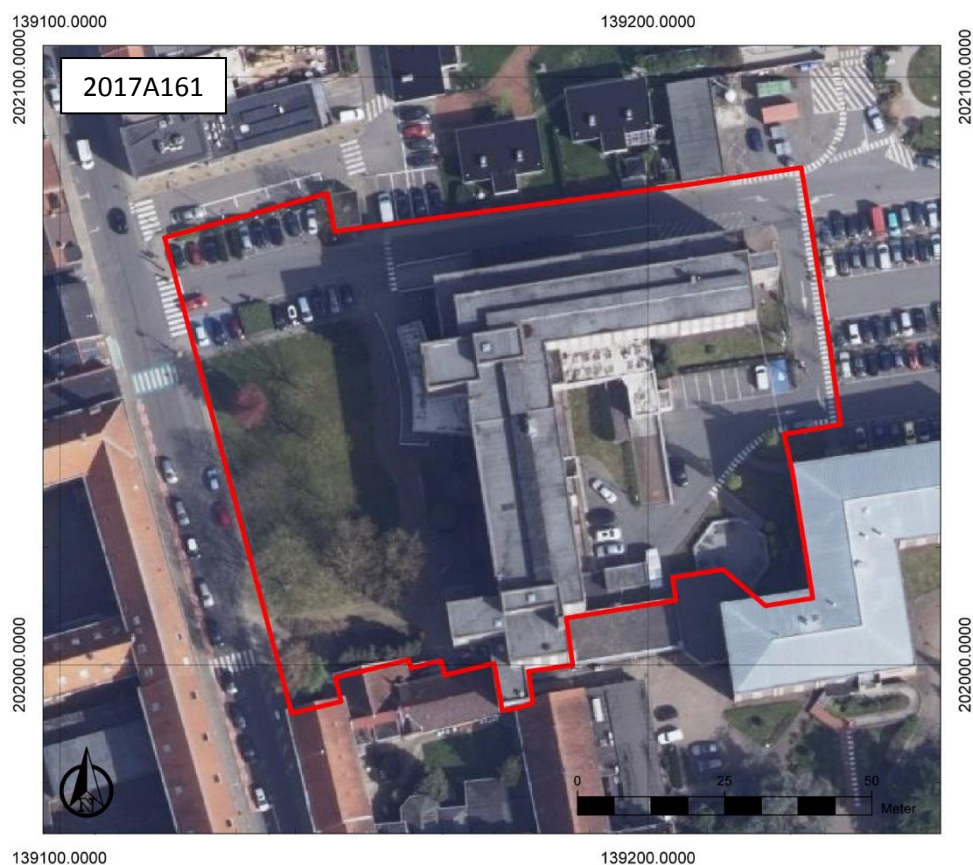
In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

Bij de opmaak van de archeologienota werd contact opgenomen met Erfpunt. Verder werd de Erfgoedbank Waasland digitaal geraadpleegd.

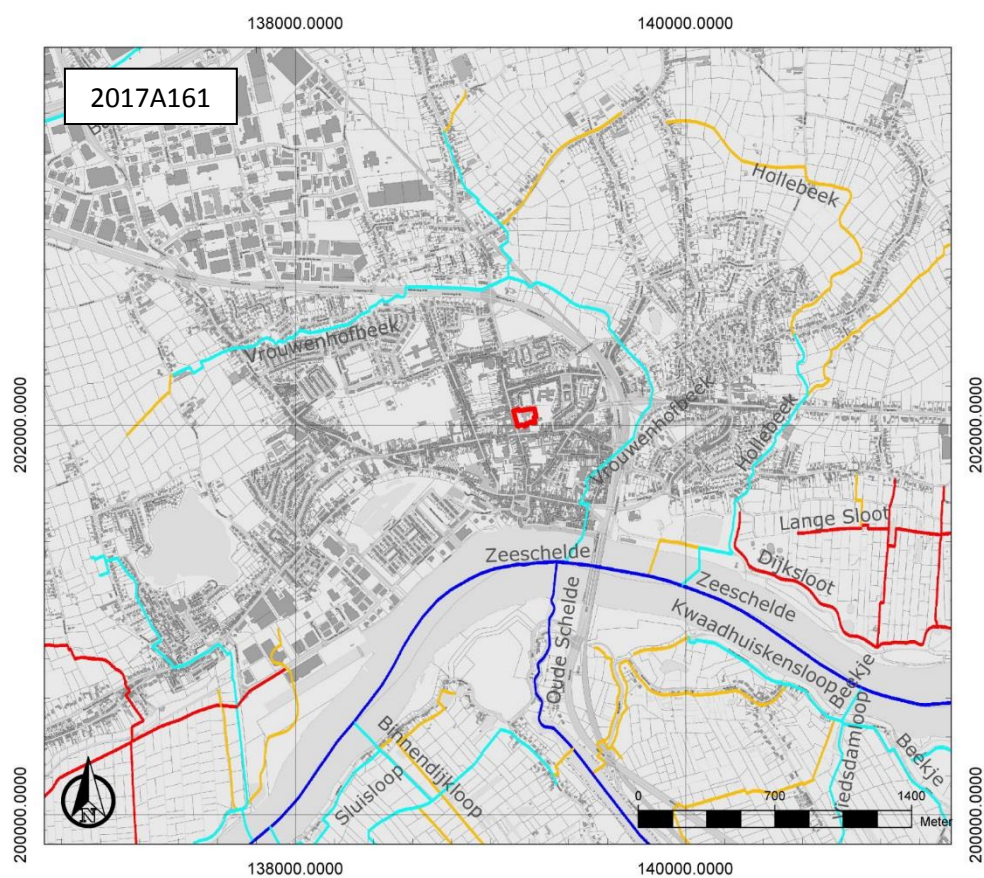
2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

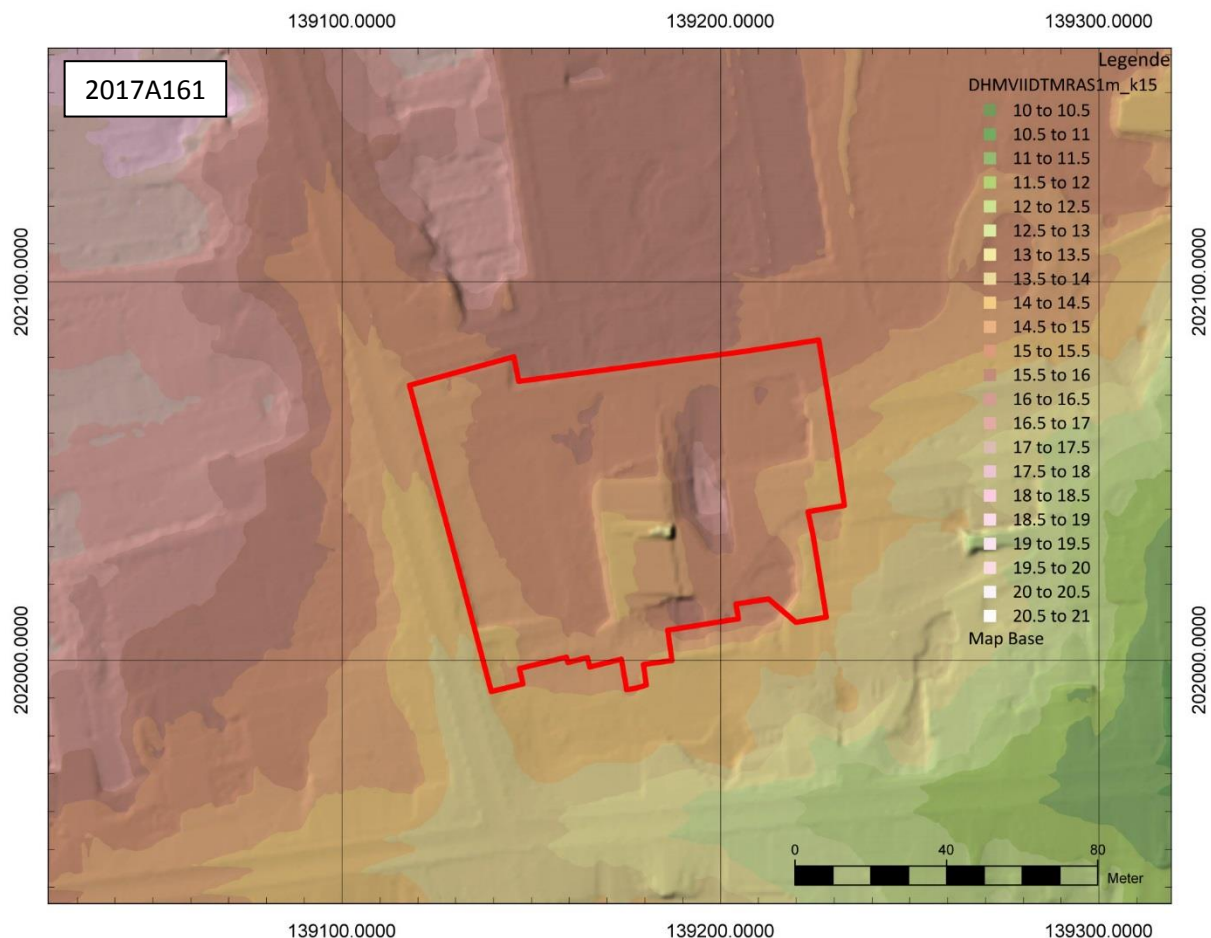
Het onderzoeksgebied bevindt zich in het centrum van Temse. Het wordt omgeven door Mariadal in het noorden, de Clement D'Hooghelaan in het oosten, de Kouterstraat in het zuiden en de Gasthuisstraat in het westen. Volgens het gewestplan bevindt het zich in gebieden voor gemeenschapsvoorzieningen en openbaar nut. Het onderzoeksgebied maakt deel uit van het Beneden-Scheldebekken. De voornaamste waterlopen in de nabijheid van het terrein zijn de Zeeschelde ten zuiden van het onderzoeksgebied en de Vrouwenhofbeek, die ten noorden en ten oosten van het terrein te situeren is.

Figuur 11: Luchtfoto van 2015 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

Figuur 12: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)

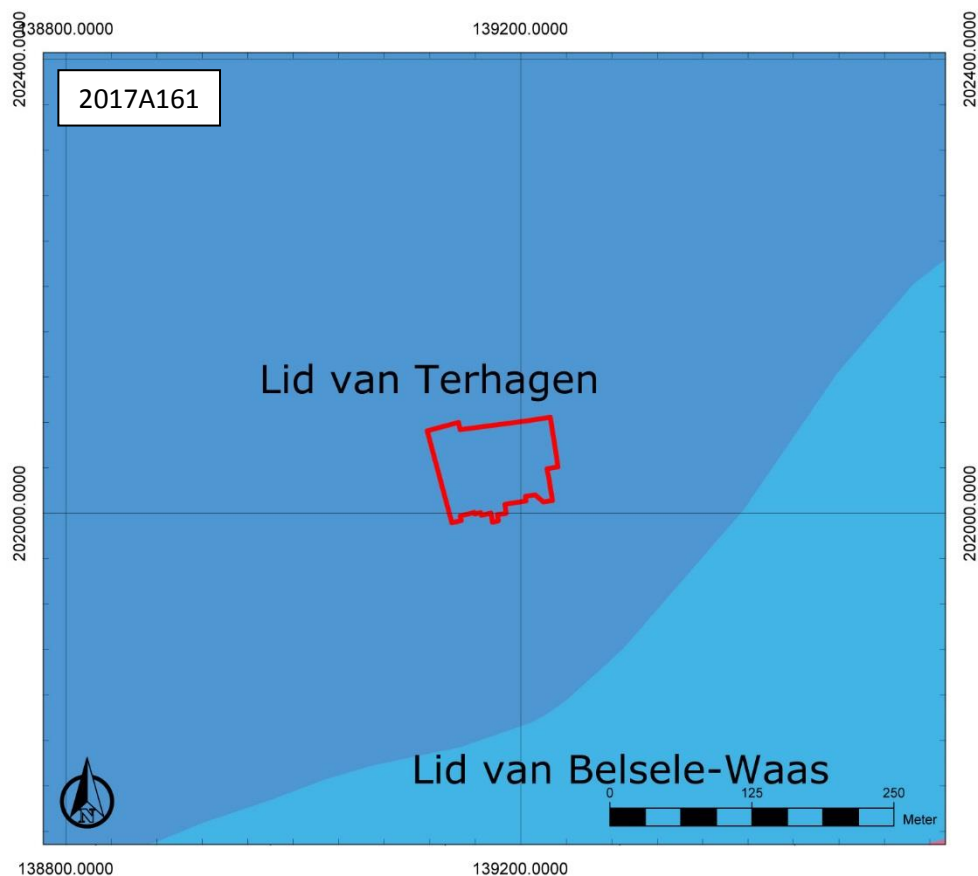
Figuur 13: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1m, met aanduiding van het onderzoeksgebied

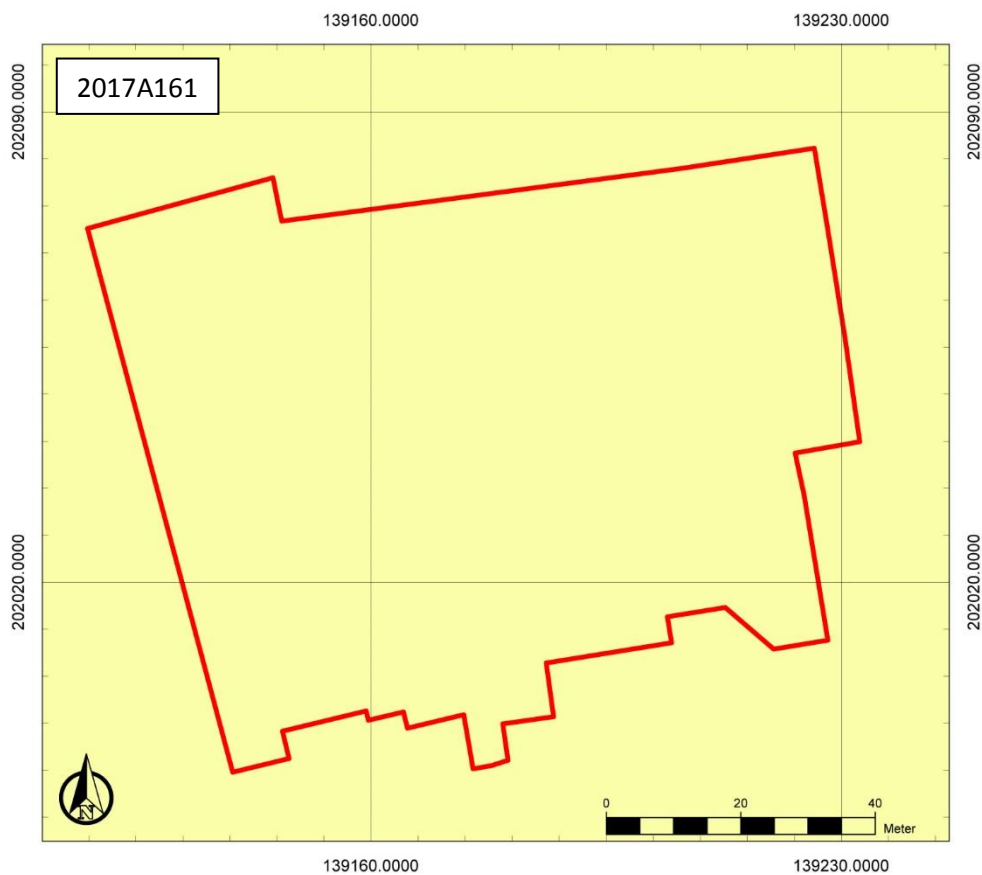
Figuur 14: Hoogteverloop van noordoost naar zuidwest (www.geopunt.be/kaart)

Het onderzoeksgebied ligt op de zuidelijke rand van de Wase cuesta. Het was voornamelijk tijdens het quartair dat het landschap zijn huidige uitzicht verkreeg. Vooral tijdens de koude perioden vond een sterke erosie plaats en een belangrijke uitschuring van de tertiaire lagen door rivieren. Zo ontstond een zwak golvend, laag heuvellandschap. Algemeen helt het landschap van het Waasland af naar het noordoosten toe. Het centrum van Temse is gelegen op de zuidelijke helling, die zeer steil is. Deze asymmetrische reliëfvorm wordt een cuesta genoemd.³ Het terrein bevindt zich op een hoogte van ca. 14,4 tot 15,7 m TAW. Centraal is een zone dieper gelegen, in het oosten een zone hoger. De topografie helt in het algemeen af naar het zuiden toe, richting de Schelde (Figuur 13 en Figuur 14).

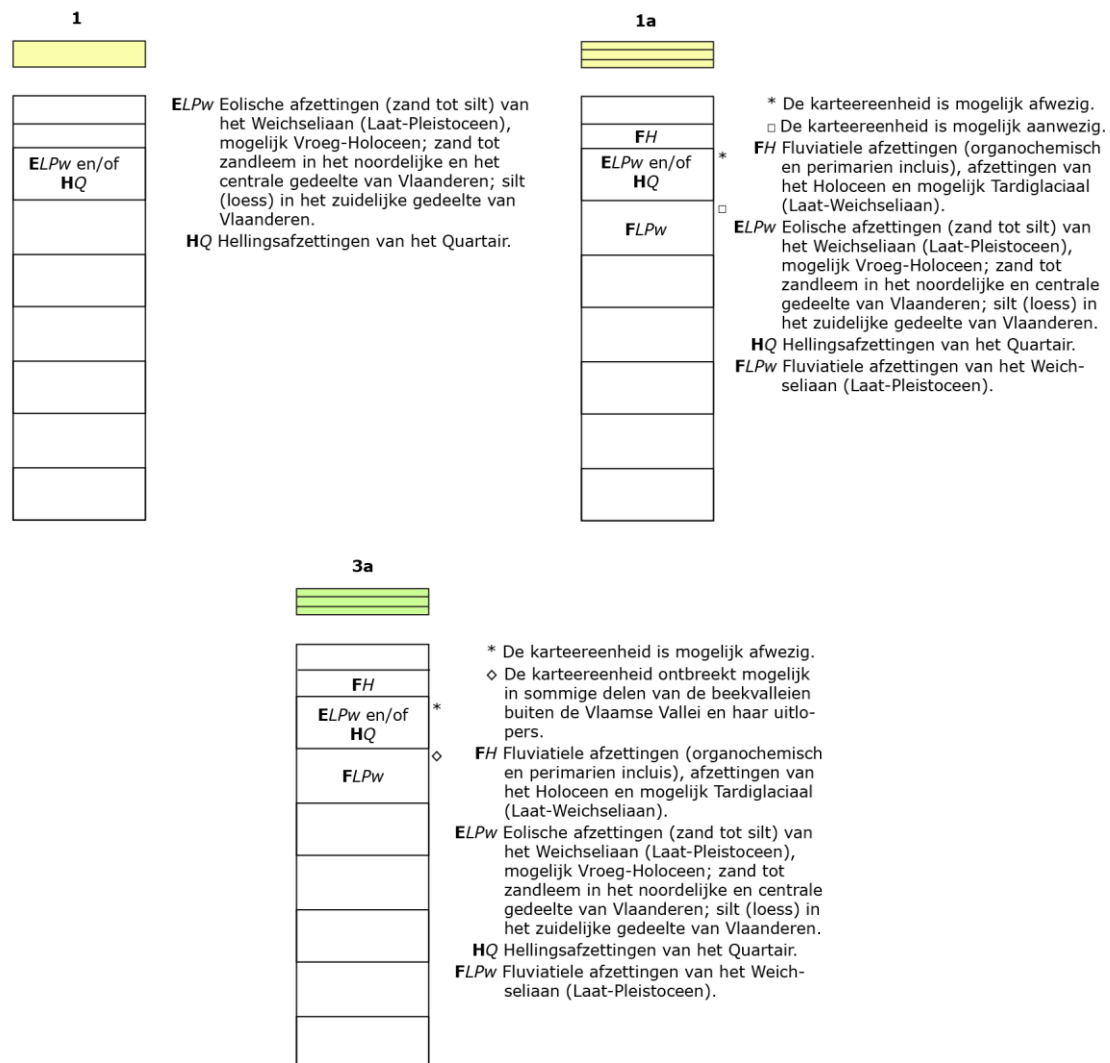
³ Thoen 1989, 15

Figuur 15: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 16: Quartairgeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

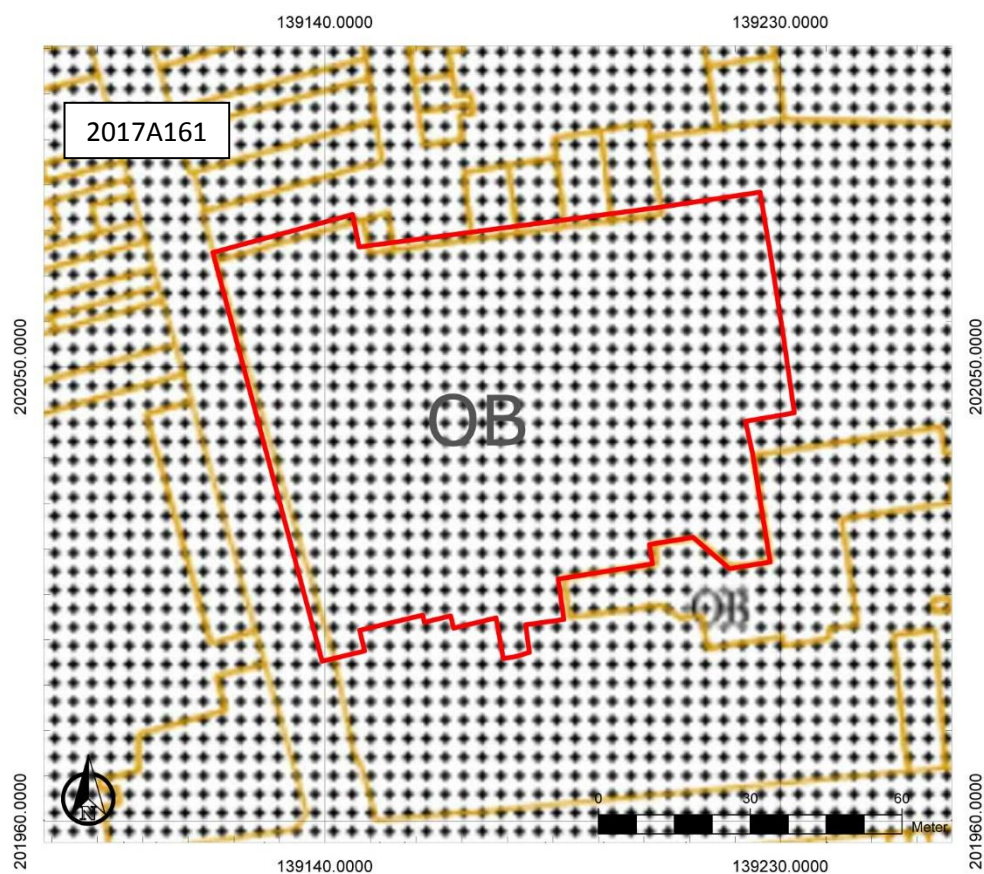

Figuur 17: Legende bij de quartairgeologische kaart (www.geopunt.be)

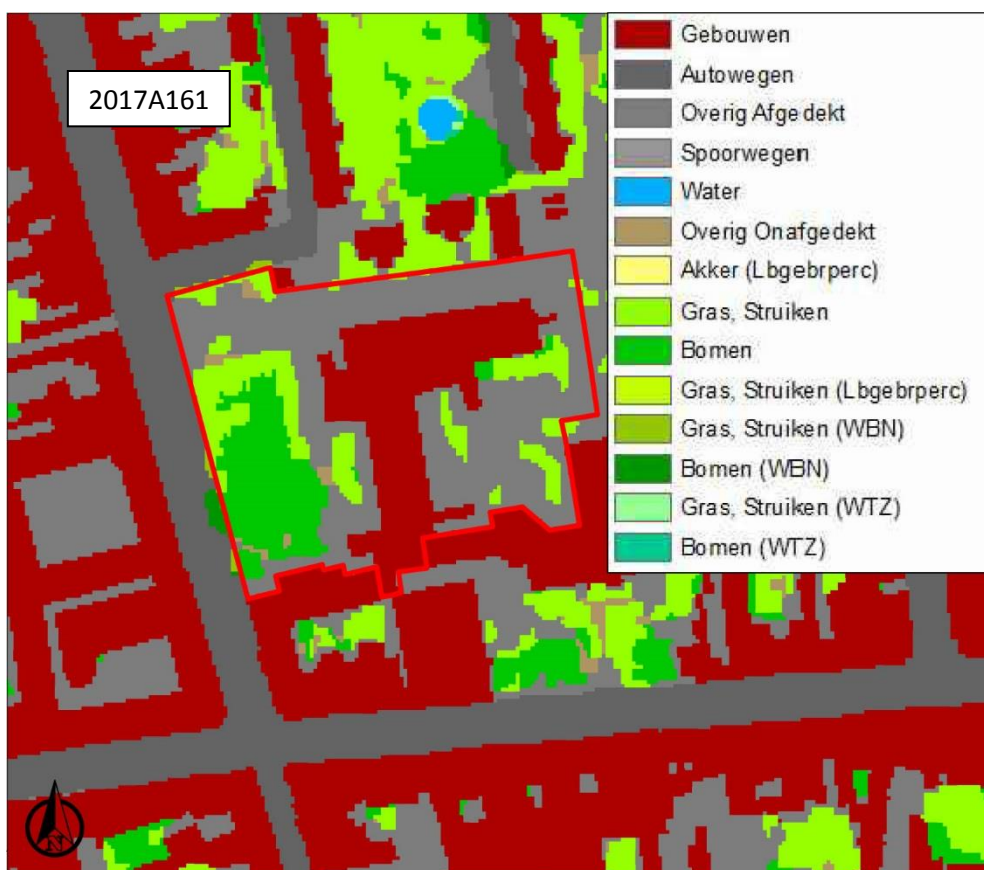
De tertiaire ondergrond bestaat uit het Lid van Terhagen, dat gekenmerkt wordt door bleekgrijze klei, die onderaan kalkhoudend is (Figuur 15). Ten zuidoosten is het Lid van Belsele-Waas aangegeven. Dit bestaat uit grijsgroen zeer fijn zand, dat kleihoud is, tot grijze klei. Verder is het silthoudend, gebioturbeerd en bevat het kalkhoudende horizonten, alsook glauconiet en glimmers.⁴ De quartairgeologische kaart geeft aan dat in het onderzoeksgebied eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en mogelijk Vroeg-Holoceen voorkomen, en/of hellingafzettingen van het Quartair (Figuur 16). Ten noorden is de vallei van de Vrouwenhofbeek gearceerd aangegeven en in het zuiden de Zeeschelde.⁵ De bodemkaart (Figuur 18) geeft het onderzoeksgebied weer als bebouwde zone (OB).

⁴ www.geopunt.be/kaart

⁵ www.geopunt.be/kaart

Figuur 18: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 19: Bodemgebruiksaanalysekaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De bodemgebruikskaart geeft bebouwing aan in het oosten van het onderzoeksgebied. Een groot deel van het terrein wordt aangegeven als verhard. De rest van het terrein is begroeid met bomen, struiken en gras (Figuur 19). De situatie stemt overeen met het een luchtfoto uit 2015 (Figuur 11).

2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

Sinds de 13de eeuw is Temse een bloeiend dorp in het Land van Waas. De gunstige ligging aan een belangrijke waterweg en de hieruit voortvloeiende druk bezochte markt lagen hieraan ten grondslag. De gemeente kende een gestadige groei waarbij een rijk gamma aan handenarbeid de bevolking een stevige economische positie bezorgde. In het tweede kwart van de 19de eeuw ontwikkelde Temse zich als industrieel centrum.⁶

Figuur 20: Kaarte figurative van al het land gelegen binnen de prochie van Themsche, toebehorende aan de abdy van Ste-Pieters neffens Gent, door Jeremias Semeelen (1634) (www.cartesius.be)

Op een kaart uit 1634 (Figuur 20) is het onderzoeksgebied ingesloten tussen de Doorn Straet (huidige Gasthuisstraat) en de Veldstraat. Het onderzoeksgebied sluit aan op de eerst vermelde straat. De Doornstraat bestaat nog steeds, maar het deel van de straat ter hoogte van het onderzoeksgebied is op heden de Gasthuisstraat. Op de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), is te zien dat het onderzoeksgebied in gebruik is als akkerland (Figuur 21). Het terrein is buiten het historische centrum van Temse te situeren.

⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Temse, Inventaris Onroerend Erfgoed [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121043> (geraadpleegd op 7 oktober 2016).

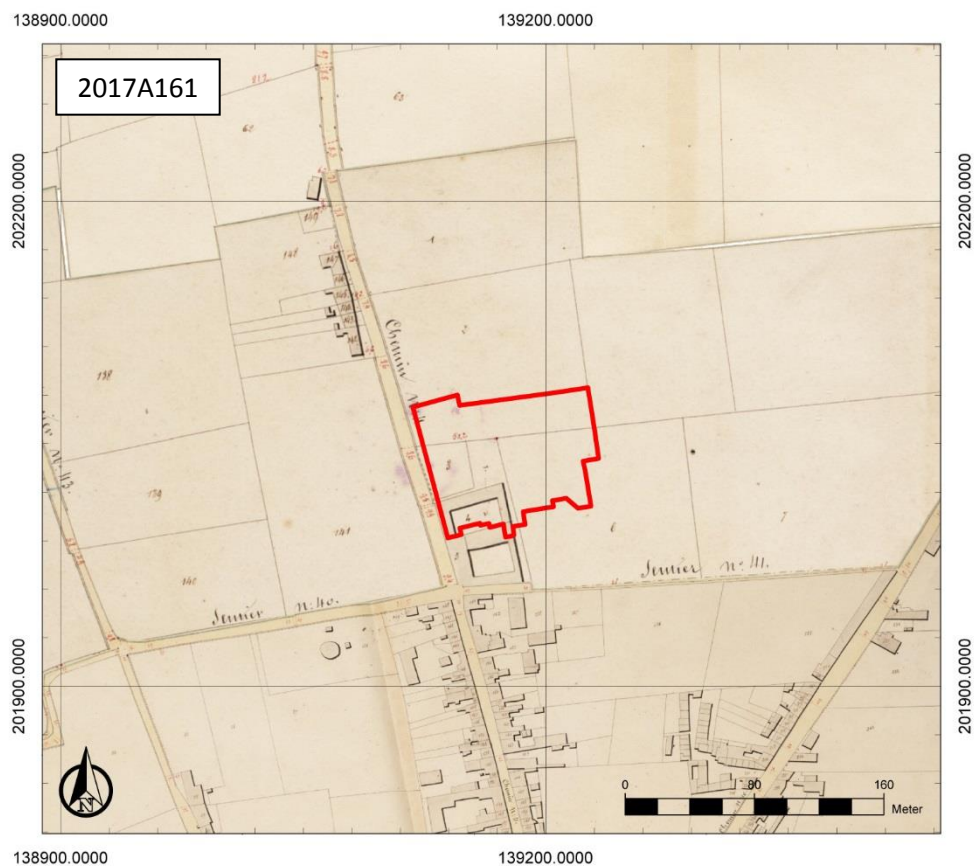

Figuur 21: Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

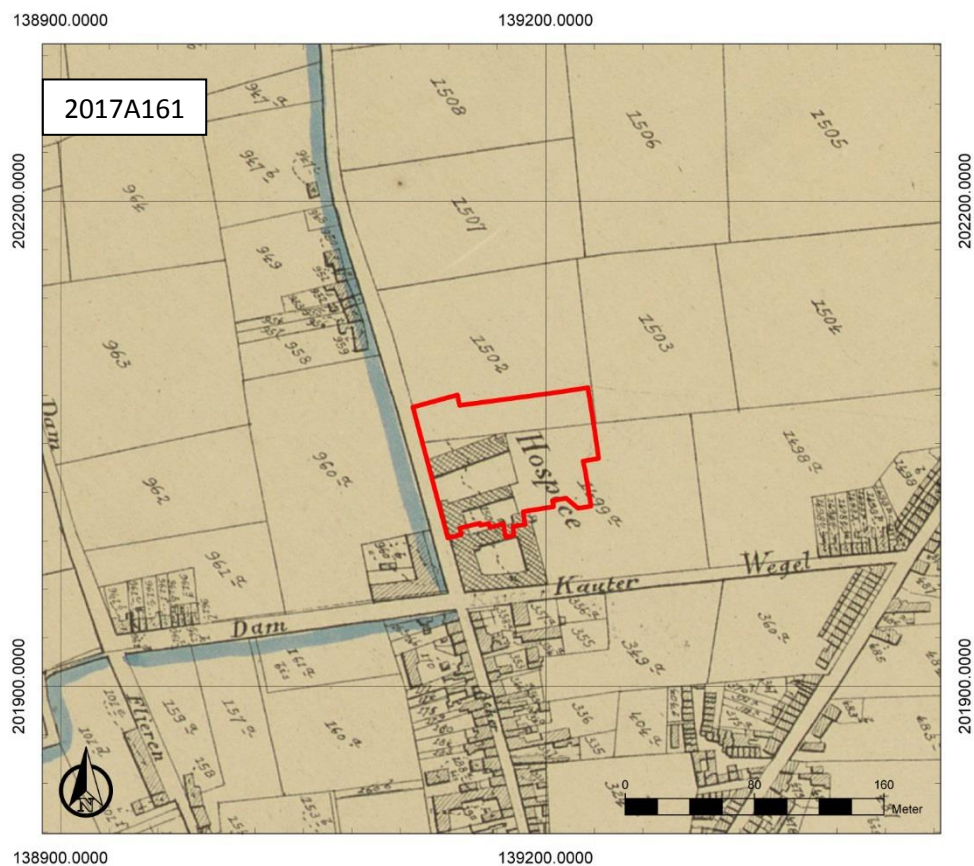
Op de Atlas der Buurtwegen (1841, Figuur 22) is bebouwing te zien in het zuidwesten van het onderzoeksgebied. De Atlas cadastrale parcellaire de la Belgique van Popp (1842-1879, Figuur 23) toont quasi dezelfde situatie als de Atlas der Buurtwegen. Het duidt het gebouw in het zuidwesten van het terrein aan als "Hospice". Het is de voorganger van het huidige ziekenhuis AZ Nikolaas. In 1819 werd ter hoogte van het onderzoeksgebied of in de directe omgeving ervan een grote schuur als ziekenzaal ingericht. Deze droeg de naam 'Hospice van Temsche'. Het succes ervan blijkt uit opeenvolgende uitbreidingen. Rond 1840 werd het uitgebreid met een kapelletje. Stilaan ontstond een heus gebouwencomplex, dat zich uitstrekte langsheen de toenmalige Doornstraat.⁷

Een topografische kaart uit 1903 (Figuur 24) toont dat er bebouwing bijgekomen is in het noorden van het terrein. Een topografische kaart uit 1969 levert geen informatie aan over de bebouwing binnen het onderzoeksgebied. Het volledige bouwblok wordt namelijk gearceerd weergegeven. Een luchtfoto uit 1971 (Figuur 25) toont dat de bebouwing gewijzigd is, ten opzichte van de voorgaande kaarten. Een topografische kaart uit 1989 (Figuur 26) en een luchtfoto uit 1979-1990 (Figuur 27) tonen een gelijkaardige situatie, die sterk overeenkomt met de huidige situatie (zie 2.4.1).

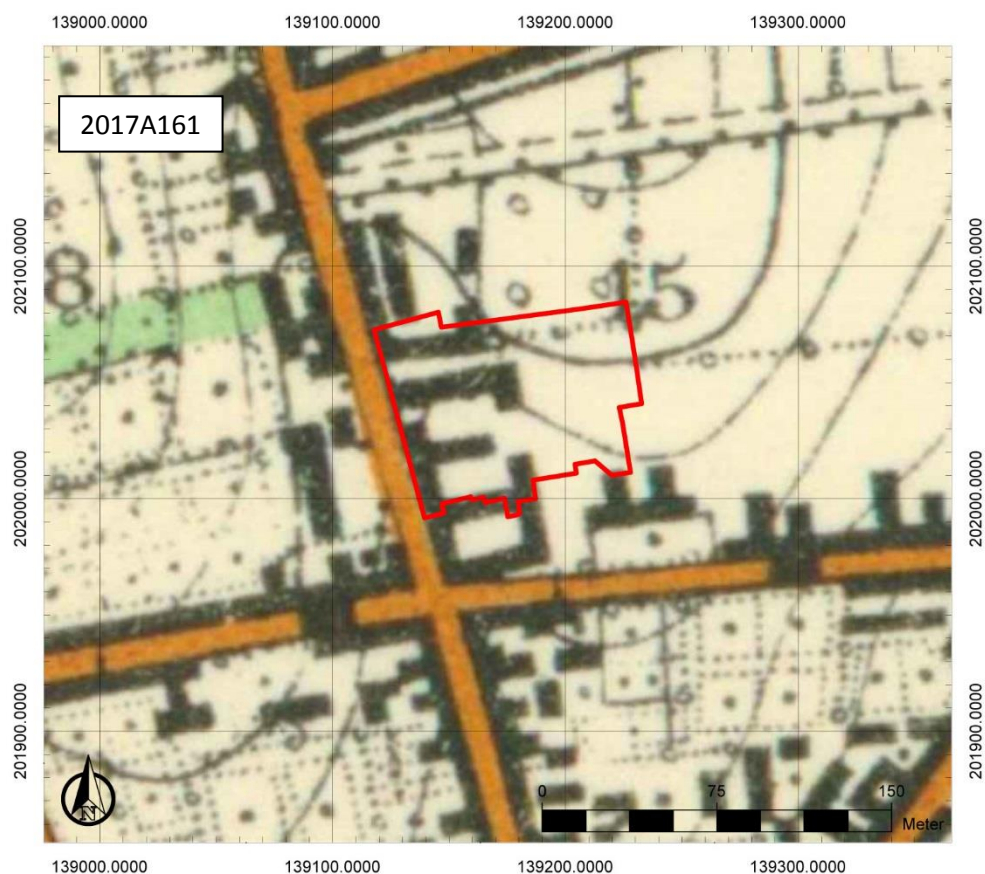
⁷ Denis 2012, 98-99

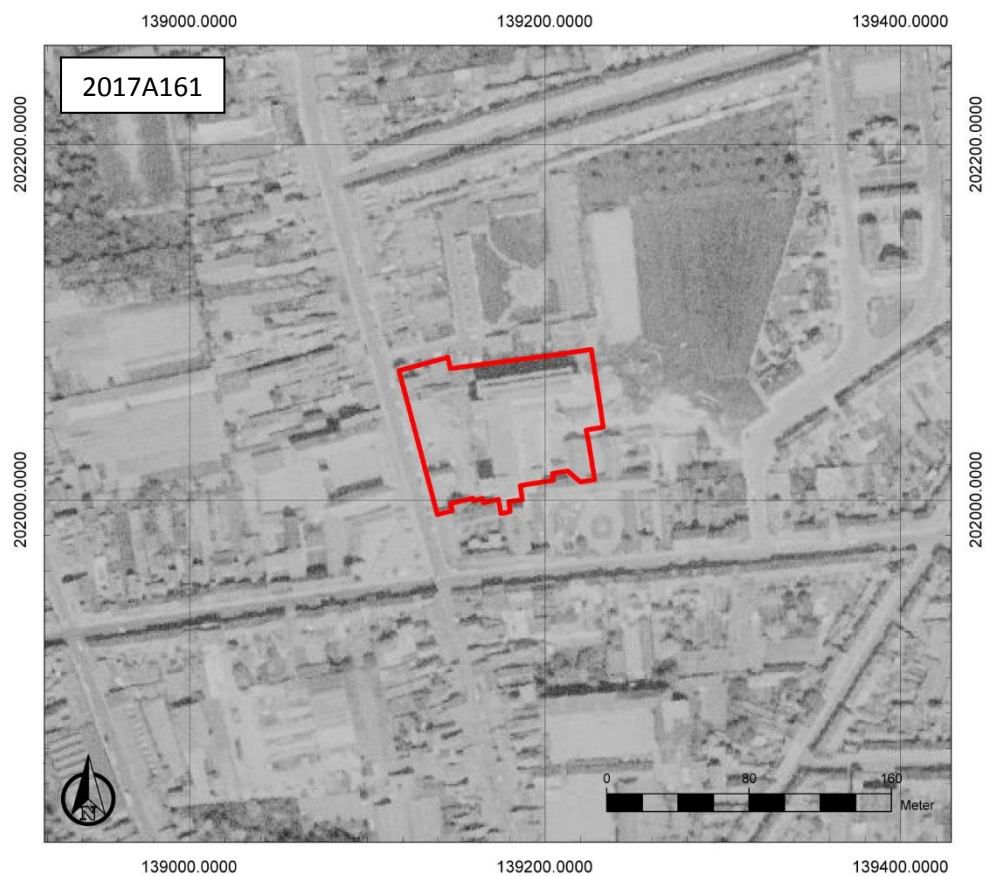
Figuur 22: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

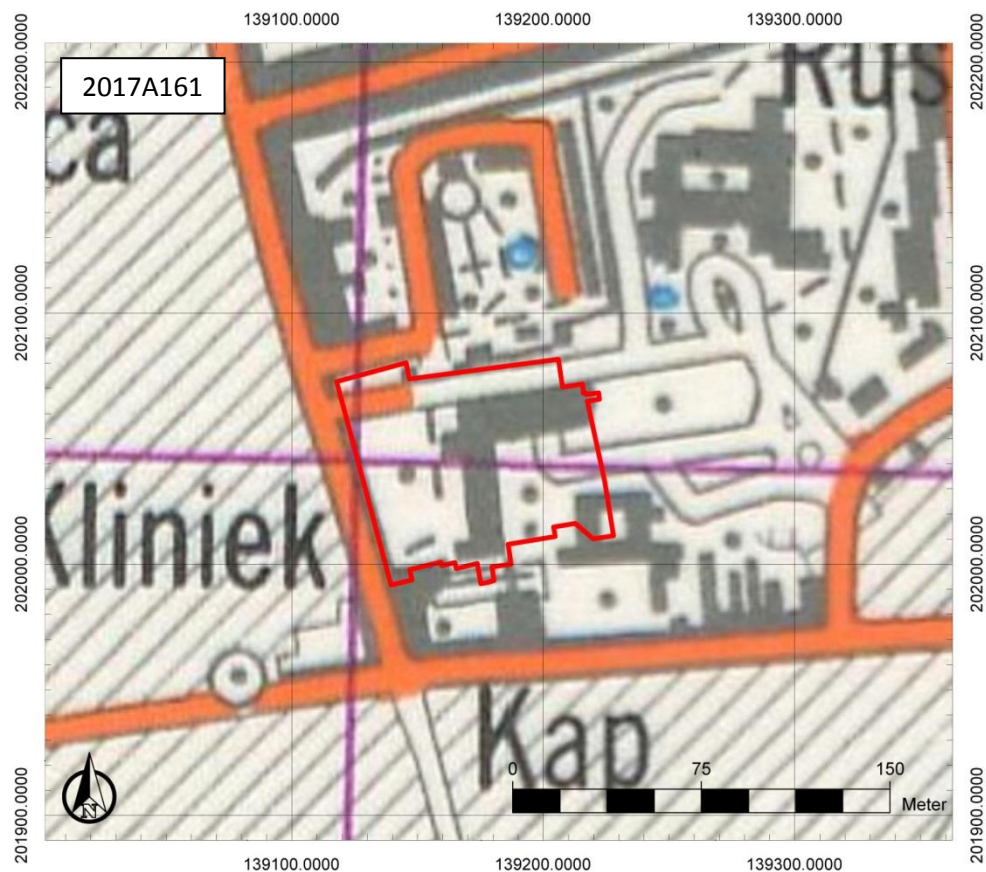
Figuur 23: Atlas cadastrale parcellaire de la Belgique met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 24: Topografische kaart uit 1903 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

Figuur 25: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Figuur 26: Topografische kaart uit 1989 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

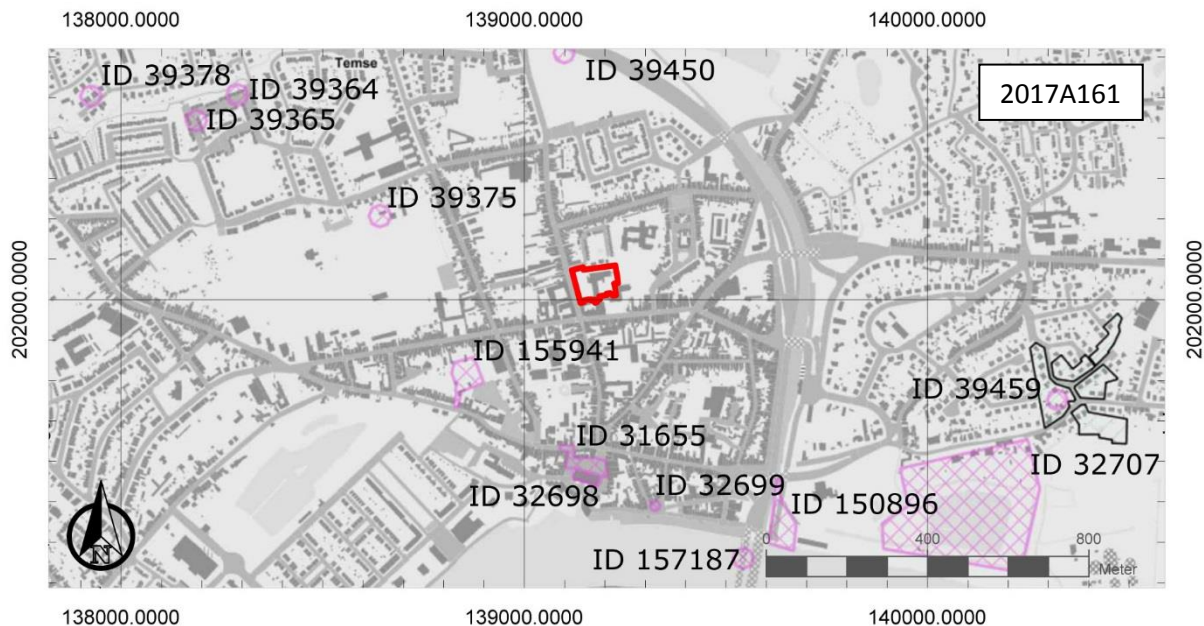

Figuur 27: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het plangebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 28). We bespreken de vondsten zo veel als mogelijk chronologisch.

Ten zuidwesten van het onderzoeksgebied, Oeverstraat 67 (CAI ID 155941), is een gepolijste pijl uit het neolithicum aangetroffen.⁸ Ten westen, ter hoogte van locatie DMDB 12 (CAI ID 39375), is een losse vondst uit de steentijd aangetroffen.⁹ Ten noordwesten, ter hoogte van locaties DMDB 1 (CAI ID 39364)¹⁰ en DMDB 2 (CAI ID 39365),¹¹ zijn niet nader beschreven vondsten gedaan uit de steentijd. Ten noorden van het onderzoeksgebied, ter hoogte van locatie DMDB 19 (CAI ID 39450), is opnieuw één niet nader beschreven losse vondst uit de steentijd aangetroffen.¹² Locatie DMDB 28 (CAI ID 39459), ten zuidoosten van het onderzoeksgebied, leverde ook nog zes losse vondsten op uit de steentijd.¹³

Figuur 28: Overzichtskartaal Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://geo.onroerendergoed.be/>)

Ten zuiden van het onderzoeksgebied, ter hoogte van de Markt (CAI ID 31655), zijn restanten van vier Romeinse pannenovens, te dateren tussen 50 en 275 n. Chr. Verder zijn er vijf kuilen aangetroffen voor de opslag of de verwerking van de grondstof voor de productie van bouwceramiek. Eén kuil is aangewend als stortplaats voor brandstofresten. Een laatste afvalkuil bleek gevuld met brokken van een Gallo-Romeins gebouw.¹⁴ Ten zuidoosten, langs de Lage Heirweg

⁸ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 155941, Oeverstraat 67 (geraadpleegd op 30 januari 2017)

⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 39375, Temse DMDB 12 (geraadpleegd op 30 januari 2017)

¹⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 39364, Temse DMDB 1 (geraadpleegd op 30 januari 2017)

¹¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 39365, Temse DMDB 2 (geraadpleegd op 30 januari 2017)

¹² Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 39450, Temse DMDB 19 (geraadpleegd op 30 januari 2017)

¹³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 39459, Temse DMDB 28 (geraadpleegd op 30 januari 2017)

¹⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31655, Markt (geraadpleegd op 30 januari 2017)

(CAI 32707), zijn gegroepeerde bewoningssporen uit de Romeinse tijd gevonden. Deze bewoningssporen maakten deel uit van een *vicus*, samen met de Steenakker en Stokthoek.¹⁵

Ten zuiden van het onderzoeksgebied, bij de O.L.V.-kerk (CAI ID 32698), zijn muurresten van de Romaanse voorloper opgetekend. Ook zijn er resten van de vroeg-Romaanse kerkhofmuur teruggevonden. De vondsten zouden uit de vroege middeleeuwen dateren.¹⁶ Vlak bij de O.L.V.-kerk, ter hoogte van de eerder vermelde Markt (CAI ID 31655), zijn ook de restanten van een weg aangetroffen, die het tracé van de oeverstraat volgt. Verder is een kerkhofmuur en –gracht gevonden. Beide zijn vanaf de 11de-12de eeuw te dateren.¹⁷

Ten zuiden van het onderzoeksgebied, aan de Watermolen van Temse (CAI ID 32699), bevond zich een alleenstaand woonhuis, uitgebreid met een traptoren. Er werden verschillende opeenvolgende vloeren en de beerput van een uitgebouwde latrine onderzocht, met in de vulling 16de- tot 17de-eeuws aardewerk. De watermolen werd opgericht in 1616 en eindigde in deze functie omstreeks 1893. Hij diende daarna als restaurant tot 1973 en stond daarna leeg, maar kende een renovatie in 1986.¹⁸ Tot slot is nog een vondstenconcentratie vastgesteld van bouw materiaal langs de Kasteelstraat en de N16 (CAI ID 150896), die niet gedateerd kon worden. Het gaat om een paar stenen (funderings-) elementen, die mogelijk in verband gebracht kunnen worden met het kasteel van Temse.¹⁹

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?

In de omgeving van het onderzoeksgebied zijn de Watermolen van Temse, de Onze-Lieve-Vrouwekerk en de markt te vermelden. Deze indicatoren kennen eerder een lokaal belang en zijn minder relevant om het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied in te schatten. In de ruimere omgeving zijn een aantal vondsten uit de steentijd en de Romeinse tijd, alsook uit de middeleeuwen gedaan. Het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites binnen het onderzoeksgebied lijkt echter klein, enerzijds door de toch al grote afstand ten opzichte van de meest nabijgelegen waterloop en anderzijds door de aanwezige bebouwing en verharding, die een negatieve impact gehad hebben op de (voormalig) aanwezige teelaarde. Wel dient rekening gehouden te worden met de mogelijke aanwezigheid van sporen uit de Romeinse tijd en de middeleeuwen binnen het onderzoeksgebied. De kans lijkt klein dat relevante archeologische sporen nog bewaard zijn in de zone van de kelder. De kelderverdieping is namelijk 1,80 m diep. De verstoringsdiepte van de verharding en groenzones is niet gekend, net als de diepte waarop het archeologisch niveau zich bevindt. Hier bestaat de mogelijkheid dat relevante archeologische sporen nog bewaard kunnen zijn. Bijgevolg kent het onderzoeksgebied archeologisch potentieel.

Met betrekking tot het archeologisch potentieel voor de nieuwe en de nieuwste tijd zijn historische kaarten en luchtfoto's relevanter. Ze komen aan bod in de volgende onderzoeksvraag.

¹⁵ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 32707, Lage Heirweg (geraadpleegd op 30 januari 2017)

¹⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 32698, O.L.V.-kerk (geraadpleegd op 30 januari 2017)

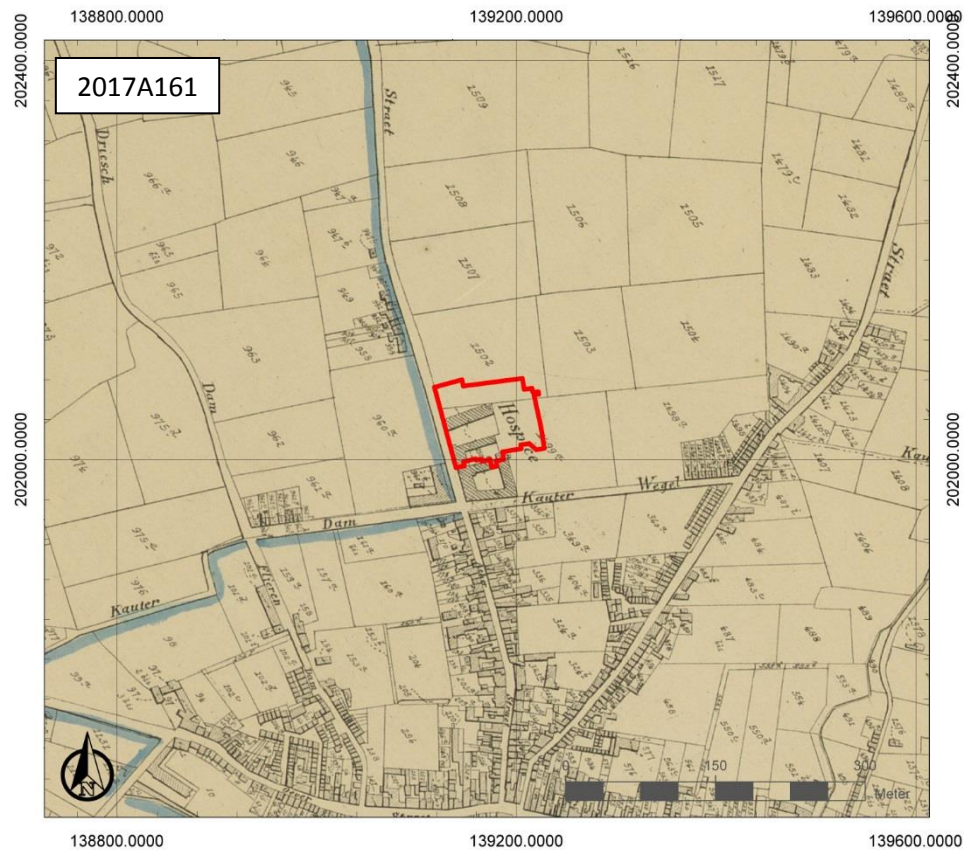
¹⁷ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31655, Markt (geraadpleegd op 30 januari 2017)

¹⁸ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 32699, De Watermolen van Temse (geraadpleegd op 30 januari 2017)

¹⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 150896, Kasteelstraat/N16 (geraadpleegd op 30 januari 2017)

Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Landschappelijk is het onderzoeksgebied te situeren op een helling in de omgeving van de Schelde. Historische kaarten en luchtfoto's geven aan dat het terrein in de nieuwe tijd tot heden een lange tijd in gebruik is geweest als akkerland en grasland. In de 19de eeuw verschijnt een ziekenhuisgebouw binnen een deel van het onderzoeksgebied. In de tweede helft van de 20ste eeuw wijzigde de bebouwing ingrijpend naar de huidige situatie. De bebouwing sinds de 19de eeuw heeft hoogstwaarschijnlijk een negatieve impact gehad op het aanwezige bodemarchief.

Figuur 29: Synthesepan

Wat is de impact van de geplande werken?

De geplande werken houden de verbouwing in van het bestaande ziekenhuis tot assistentiewoningen. Daarvoor worden enkele aanbouwen gesloopt. Het huidige gebouw is onderkelderd tot op een diepte van ca. 1,80 m. De bestaande verharding en parkeerplaatsen worden opgebroken. De nieuwe verharding kent een verstoringsdiepte van maximaal ca. 50 cm. Er komt zowel aan de oost- als aan de westzijde een nieuwe toegangsstructuur. Het gaat om een pad dat dwars door het gebouw zal lopen. Ook hiervan bedraagt de verstoringsdiepte maximaal ca. 50 cm. Voor de aanleg van het pad worden bomen gerooid. De bomen aan de zijde van de Gasthuisstraat blijven behouden. Alles samen betekenen de geplande werken een bodemingreep van gemiddeld 50 cm diepte over een oppervlakte van ca. 3600 m² ter hoogte van de onverstoorde of beperkt verstoorte bodem.

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Het bureauonderzoek geeft aan dat het archeologisch potentieel van het terrein hoog is. Er dient rekening gehouden te worden met de mogelijke aanwezigheid van sporen uit de Romeinse tijd en de middeleeuwen binnen het onderzoeksgebied. Het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites binnen het onderzoeksgebied lijkt klein, door de toch al grote afstand ten opzichte

van de meest nabijgelegen waterloop en anderzijds door de aanwezige bebouwing en verharding, die een negatieve impact gehad hebben op de (voormalig) aanwezige teelaarde. Ook resten van de voorganger van het huidige ziekenhuis zijn te verwachten. Deze resten dateren uit de 19de eeuw en zijn goed gedocumenteerd aan de hand van historische kaarten en luchtfoto's.

De kans lijkt klein dat relevante archeologische sporen nog bewaard zijn in de zone van de kelder. De kelderverdieping is namelijk 1,80 m diep. De verstoringsdiepte van de verharding en groenzones is niet gekend, net als de diepte waarop het archeologisch niveau zich bevindt. Hier bestaat de mogelijkheid dat relevante archeologische sporen nog bewaard kunnen zijn. De bebouwing uit de 19de en 20ste eeuw heeft vermoedelijk wel een negatieve impact gehad op het bodemarchief, waardoor het archeologisch potentieel van het terrein toch enigszins beperkt wordt.

Daarbovenop komt dat de geplande bodemingrepen geen grote impact zullen hebben op het bodemarchief. Binnen de contouren van het bestaande gebouw worden geen nieuwe bodemingrepen gepland, op de afbraak van enkele aanbouwen na. Alles samen betekenen de geplande werken een bodemingreep van gemiddeld 50 cm diepte over een oppervlakte van ca. 3600 m² ter hoogte van de onverstoorde of beperkt verstoorde bodem. We kunnen besluiten dat de impact van de geplande werken op het aanwezige bodemarchief beperkt zal zijn.

Al deze elementen doen besluiten dat het potentieel op kennisvermeerdering in geval van bijkomend archeologisch vooronderzoek beperkt is. Te beperkt om de kosten ervan te verantwoorden. Daarom worden geen bijkomende archeologische maatregelen nodig geacht, in het kader van de geplande werken.

3 Samenvatting

Het bureauonderzoek geeft aan dat het archeologisch potentieel van het terrein hoog is. Er dient rekening gehouden te worden met de mogelijke aanwezigheid van sporen uit de Romeinse tijd en de middeleeuwen binnen het onderzoeksgebied. Het potentieel op goed bewaarde steentijd artefactensites binnen het onderzoeksgebied lijkt klein, door de toch al grote afstand ten opzichte van de meest nabijgelegen waterloop en anderzijds door de aanwezige bebouwing en verharding, die een negatieve impact gehad hebben op de (voormalig) aanwezige teelaarde. Ook resten van de voorganger van het huidige ziekenhuis zijn te verwachten. Deze resten dateren uit de 19de eeuw en zijn goed gedocumenteerd aan de hand van historische kaarten en luchtfoto's.

De kans lijkt klein dat relevante archeologische sporen nog bewaard zijn in de zone van de kelder. De kelderverdieping is namelijk 1,80 m diep. De verstoringsdiepte van de verharding en groenzones is niet gekend, net als de diepte waarop het archeologisch niveau zich bevindt. Hier bestaat de mogelijkheid dat relevante archeologische sporen nog bewaard kunnen zijn. De bebouwing uit de 19de en 20ste eeuw heeft vermoedelijk wel een negatieve impact gehad op het bodemarchief, waardoor het archeologisch potentieel van het terrein toch enigszins beperkt wordt. Daarbovenop komt dat de geplande bodemingrepen geen grote impact zullen hebben op het bodemarchief. Binnen de contouren van het bestaande gebouw worden geen nieuwe bodemingrepen gepland, op de afbraak van enkele aanbouwen na. Alles samen betekenen de geplande werken een bodemingreep van gemiddeld 50 cm diepte over een oppervlakte van ca. 3600 m² ter hoogte van de onverstoorde of beperkt verstoorte bodem. We kunnen besluiten dat de impact van de geplande werken op het aanwezige bodemarchief beperkt zal zijn. Al deze elementen doen besluiten dat het potentieel op kennisvermeerdering in geval van bijkomend archeologisch vooronderzoek beperkt is. Te beperkt om de kosten ervan te verantwoorden. Daarom worden geen bijkomende archeologische maatregelen nodig geacht, in het kader van de geplande werken.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Denis, L., 2012: *AZ Nikolaas*, Sint-Niklaas.

Thoen, H. (ed.), 1989: *Temse en de Schelde van ijstijd tot Romeinen*, Brussel.

4.2 Websites

Cartesius (2017)

<https://www.cartesius.be>

Centrale Archeologische Inventaris (2017)

<https://cai.onroenderfgoed.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2017)

<http://dov.vlaanderen.be>

Erfgoedbank Waasland (2017)

<http://www.waaserfgoed.be>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2017)

<https://geo.onroenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2017)

<http://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2017)

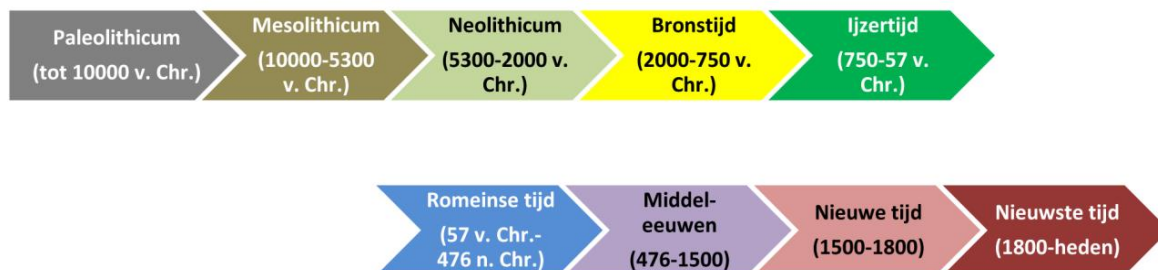
<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2017)

<https://www.onderzoeksbalans.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

5.2 Plannenlijst

Plannenlijst bureauonderzoek: projectcode 2017A161

Plan-nummer	Type	Onderwerp	Aanmaak-schaal	Aanmaak-wijze	Datum
1	Kadasterplan	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	27/01/2017
2	Topografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	27/01/2017
3	Overzichtskaart	Verstoorde zones	1:1	Digitaal	03/04/2017
4	Overzichtskaart	Opbraakwerken geprojecteerd op het ontwerpplan	1:1	Digitaal	04/04/2017
5	Bouwplan	Ontwerpplan	1:1	Digitaal	03/04/2017
6	Bouwplan	Ontwerpplan kelderverdieping	1:1	Digitaal	03/02/2017
7	Overzichtskaart	Te slopen bebouwing en op te breken verharding	1:1	Digitaal	03/04/2017
8	Bouwplan	Ontwerpplan gelijkvloers	1:1	Digitaal	03/02/2017
9	Bouwplan	Doorsnede bestaande toestand	1:1	Digitaal	03/04/2017
10	Bouwplan	Doorsnede ontworpen toestand	1:1	Digitaal	03/04/2017
11	Hydrografische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	26/01/2017
12	Hoogtemodel	Digitaal hoogtemodel terrein en omgeving	1:1	Digitaal	26/01/2017
13	Doorsnede	Terreinverloop	1:1	Digitaal	26/01/2017
14	Tertiaire geologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	26/01/2017
15	Quartairegeologische kaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	26/01/2017
16	Bodemkaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	26/01/2017
17	Bodemgebruikskaart	Locatie onderzoeksgebied	1:1	Digitaal	26/01/2017
18	Historische kaart	Figuratieve kaart van Semeelen	1:1	Digitaal	03/02/2017
19	Historische kaart	Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden	1:1	Digitaal	26/01/2017
20	Historische kaart	Atlas der Buurtwegen	1:1	Digitaal	26/01/2017
21	Historische kaart	Atlas cadastrale parcellaire de la Belgique	1:1	Digitaal	26/01/2017
22	Topografische kaart	1903	1:1	Digitaal	03/02/2017
23	Topografische kaart	1989	1:1	Digitaal	03/02/2017
24	CAI-kaart	CAI vondstlocaties	1:1	Digitaal	27/01/2017
25	Syntheseplan	Synthese van het bureauonderzoek	1:1	Digitaal	27/01/2017

5.3 Fotolijst

Fotolijst bureauonderzoek: projectcode 2017A161

ID	Type	Onderwerp	Vervaardiging	Datum
F1	Luchtfoto	Toestand terrein 2015	Digitaal	27/01/2017
F2	Luchtfoto	Toestand terrein 1971	Digitaal	27/01/2017
F3	Luchtfoto	Toestand terrein 1979-1990	Digitaal	27/01/2017